

Măsurători ai bunăstării și prosperării

Oleg FRUNZE,
doctor, lector superior universitar,
Academia de Administrare Publică

SUMMARY

Well-being, welfare or wellness is a general term for the condition of an individual or group, for example their social, economic, psychological, spiritual or medical state; a high level of well-being means in some sense the individual or group's experience is positive, while low well-being is associated with negative happenings. In economics, the term is used for one or more quantitative measures intended to assess the quality of life of a group, for example, in the capabilities approach and the economics of happiness. As with the related cognate terms 'wealth' and 'welfare', economics sources often contrast the state with its opposite.

Key-words: *wealth, indices, society, poverty, development.*

Cercetarea indicatorilor sociali ca domeniu distinct al științelor sociale a prins contur în anii '60 ai secolului trecut în SUA, răspândindu-se rapid în țările europene și în alte țări ale lumii, fiind preluată și de unele organizații internaționale, precum Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) și Consiliul Economic și Social al ONU.

Măsurătorii agregate ai producției Produsul Intern Brut (PIB) și Produsul Național Brut (PNB) reprezintă „indicatorii esențiali ai dezvoltării și creșterii economice.” Specialiști notorii ca Samuelson, de exemplu, apreciază PIB-ul și sistemul conturilor naționale ca și „invențiile majore ale secolului al XX-lea.” PIB-ul exprimă valoarea adăugată brută a bunurilor și serviciilor ajunse în ultimul stadiu al circuitului economic (pentru evitarea dublei înregistrări), produse în interiorul țării de către agenții economici autohtoni și străini, într-o anumită perioadă de calcul, de regulă – un an. PNB-ul exprimă rezultatele activității agenților economici autohtoni (din țară și de peste hotare) într-o anumită perioadă de calcul, de regulă – un an.

Dezavantajele acestor indicatori au fost depistate în 1934, de Simon Kuznets, au-

torul sistemului american modern al conturilor naționale și laureat al premiului Nobel pentru economie în 1971, care a avertizat că sporirea PIB-ului nu este neapărat egală cu bunăstarea economică sau socială.

Limitele PIB-ului sunt următoarele:

- acesta nu arată utilitatea bunurilor și a serviciilor consumate;
- nu face distincția între cheltuielile care sporesc bunăstarea și așa-numitele „cheltuieli defensive”;
- nu reflectă sustenabilitatea creșterii economice;
- nu evidențiază distribuția bunăstării, veniturilor, oportunităților la nivelul societății.

Începând cu anii '70 ai secolului trecut și până în prezent, au fost elaborați mai mulți indicatori ai bunăstării: măsura bunăstării economice (MEW), indicele dezvoltării umane (HDI), indicele bunăstării economice sustenabile (ISEW), indicatorul progresului autentic (GPI), PIB-ul verde (Green GDP), indicele avuției veritabile (Genuine wealth), indicele beneficiului net sustenabil (SNBI) și, mai recent, indicele OCDE al vieții mai bune și indicele progresului social – majoritatea lor în structura sa componenta PIB-ului.

În anul 2000, lideri ai 189 de țări ale lumii au semnat Declarația Mileniului, prin care și-au propus un set de obiective: reducerea sărăciei severe, realizarea accesului universal la educația primară, promovarea egalității între sexe și afirmarea femeilor, reducerea mortalității infantile, îmbunătățirea sănătății materne, combaterea HIV/SIDA, malariei și a altor boli, asigurarea sustenabilității mediului, crearea de parteneriate globale pentru dezvoltare. Acestor obiective le sunt asociati 48 de indicatori, care măsoară progresul înregistrat în atingerea acestora.

În anul 2004 OCDE a lansat Proiectul global de măsurare a progresului societăților, drept obiectiv general fiind Dezvoltarea sistemului de indicatori economici, sociali și de mediu care să măsoare bunăstarea societății, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică fiind o organizație internațională a națiunilor dezvoltate, care acceptă principiile democrației reprezentative și ale economiei de piață libere. Printre partenerii OCDE în acest proiect se numără: Comisia Europeană, ONU, Banca Mondială, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (UNDP), Organizația Conferinței Islamice, Asociația internațională pentru studii de calitate a vieții (ISQOLS). În vederea îndeplinirii obiectivului general, au avut loc până în prezent cinci forumuri mondiale ale OCDE: Palermo (2004), Istanbul (2007), Busan (2009), New Delhi (2012) și Paris (2015).

În anul 2007 Comisia Europeană, Parlamentul European, Clubul de la Roma, OCDE, Fondul Mondial pentru Natură (WWF) au organizat Conferința „Beyond GDP” cu obiectivul de îmbunătățire a metodelor de măsurare a progresului societății, în strânsă legătură cu obiectivele Strategiei Europa 2020. Ca rezultat, în anul 2009 a avut loc lansarea foii de parcurs „Dincolo de PIB – măsurarea progresului într-o lume în schimbare”.

În anul 2008, în Franța, președintele Franței la acea vreme, Nicholas Sarkozy, a

inițiat acțiuni în vederea identificării limitelor PIB-ului ca indicator al performanței economice și progresului social. În consecință, Comisia pentru măsurarea performanței economice și a progresului social (CMEPSP, Comisia Stiglitz-Sen-Fitoussi) a elaborat un raport, care a fost publicat în septembrie 2009. Comisia a atras atenția deopotrivă asupra importanței bunăstării actuale și a sustenabilității acesteia. Dimensiunile bunăstării la care s-a convenit au fost standardele de viață materiale (venit, consum, avere), sănătatea, educația, activitățile personale (inclusiv munca), guvernarea, relațiile sociale, mediul, nesiguranța.

În anul 2012, ONU a venit cu ideea de construire a Căii către o economie verde, eliminarea sărăciei și dezvoltarea economică durabilă. După 20 de ani de la lansarea summit-ului de la Rio de Janeiro și a conceptului de dezvoltare sustenabilă, a avut loc Conferința Națiunilor Unite pentru Dezvoltarea Sustenabilă sau „Rio+20”. Paragraful 38 al Declarației finale („Viitorul pe care ni-l dorim”) subliniază angajamentul comunității internaționale de a reflecta pe marginea unei măsuri mai largi a progresului, care să fie complementară cu PIB-ul.

În iunie 2015 a avut loc Forumul OECD: Investim în viitor: populație, planetă, prosperitate. Desfășurat la Paris pentru a coincide cu Ședința Consiliului Ministerial al OECD, Forumul Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică s-a impus ca eveniment internațional de marcă. Lideri din toate sectoarele societății civile (actuali și foști șefi de stat și de guvern, directori executivi, lideri din mari ONG-uri și sindicate, membri proeminenți din media și universități de renume) s-au reunit pentru a dezbate cele mai presante provocări economice și sociale cu care se confruntă membrii OECD și nu numai.

Aproape 1.900 de participanți din toate colțurile lumii au avut ocazia de a cunoaște tendințele și oportunitățile care dau contur societății actuale, au putut face schimb de

idei și experiențe în cadrul celor aproape 50 de sesiuni de dezbateri plenare, sesiuni paralele, „fabrici de idei”, laboratoare, prânzuri de lucru și ateliere de discuții.

Dezbaterile Forumului OECD 2015 au urmărit cinci mari teme: investiții, creștere inclusivă, inovație, climă și obiectivele de dezvoltare sustenabilă. Fără îndoială, tema predominantă a dezbaterilor au fost investițiile care reprezintă, de altfel, și prioritatea nr. 1, dezbateri în care s-a reiterat angajamentul guvernelor de îmbunătățire a calității și eficienței investițiilor pentru a răspunde noilor provocări economice.

Aceste structuri folosesc mai des indici compuși ca indicele dezvoltării umane, indicele progresului social, indicele OCDE al vieții mai bune. În special, Indicele dezvoltării umane (Human Development Index – HDI) este calculat de PNUD din 1990 pe baza a trei dimensiuni principale: sănătate, educație și nivelul de trai, ce cuprinde un total de zece indicatori. În 2013, au fost incluse în analiză 187 de țări și teritorii, iar pentru 132 dintre acestea există serii de date complete pentru perioada 1990–2013.

Din 2010, se calculează anual și Indicele sărăciei multidimensionale (Multidimensional Poverty Index – MPI). Acest indice identifică lipsurile pe cele trei dimensiuni ale HDI și evidențiază numărul de persoane care sunt private de, cel puțin, trei din cei zece indicatori. Potrivit acestui indice, circa 1,7 miliarde de persoane din 109 țări (o treime din populația totală a acestora) sunt private de, cel puțin, 3 din cei zece indicatori. Acest număr depășește totalul de 1,3 miliarde de persoane care trăiesc cu mai puțin de 1,25 dolari pe zi. Principala critică adusă acestui indice se referă la absența anumitor dimensiuni ale bunăstării, precum mediul, libertatea politică, drepturile omului, echitate, sustenabilitate.

Indicele HDI este exprimat în valori din intervalul de la 0 la 1. Categoriile în dependență de valoarea atribuită pentru fiecare țară sunt: (0 - 0,55) „Dezvoltarea

umană joasă,” (0,55-0,7) „Dezvoltarea umană medie,” (0,7-0,8) „Dezvoltarea umană mare” și (0,8-1) „Dezvoltarea umană foarte mare.” Statisticile sunt furnizate de departamentele economice și afacerile sociale ONU, UNESCO și Banca Mondială.

Indicele Dezvoltării Umane (HDI) este o măsură succintă a dezvoltării umane. El măsoară media realizărilor unei țări privind trei dimensiuni de bază ale dezvoltării umane: o viață lungă și sănătoasă, accesul la cunoștințe și un standard decent de viață. HDI este media geometrică a indicilor stabilizați ce măsoară realizările în fiecare dintre aceste dimensiuni. Pentru calcularea HDI se parcurg doi pași.

Pasul 1. Crearea indicelui dimensiunii.

Sunt stabilite valorile minime și maxime pentru a transforma indicatorii în indici cu valori cuprinse între 0 și 1. Maximele sunt cele mai ridicate valori observate în seriile de timp (1980–2013). Valorile minime pot fi concepute ca fiind valori de subzistență. Valorile minime sunt setate la 20 de ani pentru speranța de viață, la 0 ani pentru ambele variabile educaționale și la 100\$ pe cap de locuitor pentru produsul național brut (PNB). Valoarea joasă pentru venit poate fi justificată de volumul considerabil al subzistenței nemăsurate și producția în afara pieței în economiile aproape de nivelul minim, ce nu sunt cuprinse de datele oficiale.

După definirea valorilor minime și maxime, subindicii sunt calculați după cum urmează: *Indicele dimensiunii* = $(\text{valoarea reală} - \text{valoarea minimă}) / (\text{valoarea maximă} - \text{valoarea minimă})$.

Pentru educație, relația dată este aplicată la fiecare dintre cele două subcomponente, apoi este creată media geometrică a rezultatelor indicilor și, în final, ecuația este reaplicată pentru media geometrică a indicilor, utilizând 0 pentru valoarea minimă în calcularea indicilor care rezultă pentru perioada de timp luată în considerare. Acesta este echivalentul aplicării ecuației direct

pentru media geometrică a celor două sub-componente.

Pentru că fiecare indice al dimensiunii este o aproximare a capacităților din dimensiunea respectivă, este posibil ca funcția de transformare de la venit la capacitate să fie concavă. Prin urmare, pentru venit, se utilizează logaritmul natural al valorilor reale minime și maxime.

Pasul 2. Agregarea subindicilor pentru

a obține Indicele Dezvoltării Umane. Indicele HDI este media geometrică a celor trei indici ai dimensiunii:

$$HDI = \sqrt[3]{I_{\text{speranța de viață}} I_{\text{educație}} I_{\text{venit}}}$$

Principalele critici ale variabilelor incluse în HDI pornesc de la faptul că acestea reprezintă un număr limitat de aspecte

Tabelul 1

Indicele HDI pentru continentul european în anul 2014.

Rang HDI	Țara	Indice HDI	Rang HDI	Țara	Indice HDI
1.	Norvegia	0,944	23.	Polonia	0,834
2.	Elveția	0,917	24.	Lituania	0,834
3.	Olanda	0,915	25.	Slovacia	0,830
4.	Germania	0,911	26.	Andora	0,830
5.	Danemarca	0,900	27.	Malta	0,829
6.	Irlanda	0,899	28.	Portugalia	0,822
7.	Suedia	0,898	29.	Ungaria	0,818
8.	Islanda	0,895	30.	Croația	0,812
9.	Marea Britanie	0,892	31.	Letonia	0,810
10.	Liechtenstein	0,889	32.	Munte negru	0,789
11.	Franța	0,884	33.	Belarus	0,786
12.	Luxemburg	0,881	34.	România	0,785
13.	Belgia	0,881	35.	Rusia	0,788
14.	Austria	0,881	36.	Bulgaria	0,777
15.	Finlanda	0,879	37.	Turcia	0,759
16.	Slovenia	0,874	39.	Serbia	0,745
17.	Italia	0,872	41.	Ucraina	0,734
18.	Spania	0,869	42.	Macedonia	0,732
19.	Republica Cehă	0,861	43.	Bosnia și Herțegovina	0,731
20.	Grecia	0,853	45.	Albania	0,716
21.	Cipru	0,845	46.	Republica Moldova	0,663
22.	Estonia	0,840			

Sursa. United Nations Development Program, Human Development Report (2014).

ale bunăstării, ce omit dimensiuni importante precum egalitatea, libertățile politice, drepturile omului, durabilitatea dezvoltării, nivelul de satisfacție și fericire etc. În pofida acestor neajunsuri, HDI și alți indicatori similari sau derivați, cum ar fi HDI nonvenit, HDI ajustat la nivelul de inegalitate, Indicele Inegalității Genurilor și Indicele Sărăciei Multidimensionale.

În organizarea unui număr mare de țări în conformitate cu indicele HDI se mai poate urmări și deplasarea de la an la an pe această grilă, observând care este ritmul de dezvoltare față de alte state.

Între anii 1980 și 2013 (tabelul 2), în Republica Moldova dimensiunea speranța de viață a crescut cu 3,9 ani, perioada medie de școlarizare a crescut cu 3,4 ani și durata de școlarizare a scăzut cu 0,2 ani. În Republica Moldova PNB pe cap de locuitor a scăzut cu aproximativ 11,7% între 1990 și 2013. Republica Moldova avea în 2013 HDI de 0,663 care este peste media de 0,614 pentru țările din grupul de dezvoltare umană medie și sub media de 0,738 ce reprezintă țările din Europa și Asia Centrală. Țările care sunt

aproape de Republica Moldova din Europa și Asia Centrală, în 2013 după rang și, într-o oarecare măsură după numărul populației, sunt Turkmenistanul și Uzbekistanul, care au HDI clasat pe locul 105 și 116, respectiv. (Tabelul 3)

HDI ajustat la nivelul de inegalitate (IHDI) ia în considerare inegalitatea în toate cele trei dimensiuni ale HDI și este dat de valoarea medie în fiecare dimensiune în funcție de nivelul de inegalitate. IHDI este, în principiu, HDI legat de reducerea inegalităților.

Dacă se iau în vedere inegalitățile pe toate dimensiunile, indicele HDI pentru Republica Moldova cade la 0,582, o pierdere de 12,2 %. Uzbekistanul arată o pierdere ca urmare a inegalității de 15,8%. Pierderea rezultată din inegalitate pentru țările cu HDI mediu este de 25,6%, iar pentru Europa și Asia Centrală este de 13,3%. Coeficientul inegalității umane pentru Republica Moldova este de 12,0%.

Indicele inegalității genurilor (GII) reflectă inegalitățile bazate pe sex în trei dimensiuni – sănătatea reproductivă, împărțirea puterii și activitatea economică. Sănătatea

Tabelul 2

Tendențele HDI în baza seriilor dinamice pentru Republica Moldova.

Anii	Speranța de viață	Durata de școlarizare preconizată	Durata medie de școlarizare	PNB pe cap de locuitor (2011 PPP \$)	HDI
1980	65,0		6,4		
1985	66,3		7,3		
1990	67,6	12,0	8,0	5708	0,645
1995	66,9	11,0	8,6	2549	0,593
2000	67,0	11,4	9,0	2364	0,598
2005	67,9	12,0	9,4	3724	0,639
2010	68,5	11,8	9,8	4260	0,652
2011	68,7	11,9	9,8	4516	0,656
2012	68,8	11,8	9,8	4631	0,657
2013	68,9	11,8	9,8	5041	0,663

Sursa. United Nations Development Program, Human Development Report (2014).

Tabelul 3

Indicatorul HDI comparativ pentru Republica Moldova, anul 2013.

	<i>Valoare HDI</i>	<i>Rang HDI</i>	<i>Speranța de viață</i>	<i>Durata de școlarizare preconizată</i>	<i>Durata medie de școlarizare</i>	<i>PNB pe cap de locuitor (PPP \$)</i>
Republica Moldova	0,663	114	68,9	11,8	9,8	5041
Turkmenistan	0,698	105	65,5	12,6	9,9	11533
Uzbekistan	0,661	116	68,2	11,5	10,0	5227
Europa și Asia Centrală	0,738	-	71,3	13,6	9,6	12415
Media HDI	0,614	-	67,9	11,7	5,5	5960

Sursa. United Nations Development Program, Human Development Report (2014).

reproductivă este măsurată prin mortalitatea maternă și natalitatea adolescentină; împărțirea puterii este măsurată prin cota de locuri în parlament deținute de femei, iar realizarea în învățământ – de cota de studii secundare și superioare corespunzător; activitatea economică este măsurată prin rata de participare a femeilor și a bărbaților pe piața forței de muncă. Indicele GII poate fi interpretat ca pierderea de dezvoltare umană din cauza inegalităților de sex, în trei dimensiuni ale GII.

Republica Moldova are o valoare a indicelui GII de 0,302, în clasament locul 51 din 149 țări pentru anul 2013. În Republica Moldova 19,8% de locuri în parlament sunt ocupate de femei, și 93,6% din femeile adulte au studii, cel puțin, la nivel secundar de educație în comparație cu 96,6% la bărbați.

Pentru fiecare 100.000 născuți vii, 41,0% femei sunt decedate în timpul sarcinii sau nașterii, iar natalitatea adolescentină este de 29,3 nașteri la 1.000 de născuți vii.

Participarea femeilor pe piața forței de

Tabelul 4

Indicatorul IHDl comparativ pentru Republica Moldova, anul 2013.

	<i>Valoare IHDl</i>	<i>Pierdere globală, %</i>	<i>Coeficientul inegalității umane, %</i>	<i>Inegalitatea în speranța de viață, %</i>	<i>Inegalitatea în educație, %</i>	<i>Inegalitatea în venituri, %</i>
Republica Moldova	0,582	12,2	12,0	11,0	6,1	18,9
Turkmenistan	0,556	15,8	15,3	24,3	1,4	20,1
Uzbekistan	0,639	13,3	13,2	14,2	8,6	16,9
Europa și Asia Centrală	0,457	25,6	25,2	21,9	35,1	18,6
Media HDI	0,614	-	67,9	11,7	5,5	5960

Sursa. United Nations Development Program, Human Development Report (2014).

Tabelul 5

Indicele inegalității genurilor (GII) pentru anul 2013.

	Valoarea <i>GII</i>	Rangul <i>GII</i>	Rata mortalității materne	Rata natalității adolescente	Cota femei în parlament, %	Obținerea studiilor se- cundare și superioare, %		Participarea pe piața forței de muncă, %	
						Femei	Băr- bați	Femei	Băr- bați
Republica Moldova	0,302	51	41,0	29,3	19,8	93,6	96,6	37,0	43,3
Europa și Asia Centrală	0,317	-	31,0	30,8	18,2	70,4	80,6	45,5	70,3
Media HDI	0,502	-	186,0	42,8	17,5	44,7	53,2	38,7	80,0

Sursa. United Nations Development Program, Human Development Report (2014).

muncă este 37,0% comparativ cu 43,3% pentru bărbați.

În 2014, raportul de dezvoltare umană va conține o nouă măsură, indicele dezvoltării de gen (GDI) bazate pe dezagregarea pe sexe a indicelui dezvoltării umane, definit ca raport al HDI al sexului feminin la HDI al sexului masculin.

Indicele GDI măsoară inegalitățile de gen privind dezvoltarea în trei dimensiuni de bază ale indicelui dezvoltării umane - sănătate (măsurată prin speranța

de viață la naștere pe sexe feminin și masculin), educație (măsurată prin perioada de școlarizare preconizată pe sexe pentru copii și durata medie de școlarizare pentru tineri cu vârsta de 25 de ani și mai mult); și controlul asupra resurselor economice (măsurată prin PNB estimat pe cap de locuitor pe sexe feminin și masculin).

GDI este calculat pentru 148 de țări. Pentru Republica Moldova valoarea HDI în anul 2013 pentru femei este 0,659 în contrast cu 0,666 pentru bărbați, rezultând o valoare de

Tabelul 6

Indicele GDI în Republica Moldova pentru anul 2013.

	Speranța de viață		Durata de școlarizare preconizată		Durata medie de școlarizare		PNB pe cap de locuitor		Valoarea HDI		Rata F/B
	Fe- mei	Băr- bați	Fe- mei	Băr- bați	Fe- mei	Băr- bați	Fe- mei	Băr- bați	Fe- mei	Băr- bați	
Republica Moldova	72,8	65,0	12,1	11,6	9,6	10,0	4196	5979	0,659	0,666	0,99
Uzbekistanul	71,7	65,0	11,3	11,7	9,5	9,9	3579	6893	0,637	0,674	0,945
Europa și Asia Centrală	75,4	67,3	13,4	13,8	8,8	9,8	7287	17867	0,705	0,752	0,938
Media HDI	70,0	65,9	11,4	11,8	4,7	6,4	3199	8619	0,565	0,646	0,875

Sursa. United Nations Development Program, Human Development Report (2014).

GDI de 0,990. În comparație, valoarea GDI pentru Uzbekistan este de 0,945.

Indicele sărăciei multidimensionale (MPI), care identifică lipsurile multiple ale gospodăriilor casnice în aceleași dimensiuni ca educație, sănătate și nivelul de trai. Dimensiunile de educație și de sănătate sunt bazate pe doi indicatori, în timp ce dimensiunea nivelului de trai se bazează pe șase indicatori. Toți indicatorii necesari pentru formarea indicelui MPI pentru gospodării sunt realizate prin sondajul gospodăriilor casnice. Indicatorii sunt ponderați pentru a crea un scor al deprivării, iar scorurile deprivărilor sunt calculate pentru fiecare gospodărie din studiu.

Tabelul 7 compară nivelul veniturilor, măsurat prin procentul de populație care trăiește sub 1,25 dolari SUA pe zi, și impactul multidimensional asupra sărăciei. Acesta arată că mărimea venitului reflectă doar o latură a sărăciei. Faptul că indivizii care trăiesc cu venituri mai sus de nivelul sărăciei pot suferi la fel de lipsurile în educație, sănătate și condițiile de viață. Tabelul 7 mai arată procentul de populație care este în preajma sărăciei (scor de privare între 20 și 30%) și care trăiesc în sărăcie severă (scor de privare de 50% sau mai mult). Impactul lipsurilor în fiecare dimensiune completează imaginea sărăciei globale a persoanelor care trăiesc în Republica Moldova.

Tabelul 7

**Indicele sărăciei multidimensional (MPI)
pentru Republica Moldova, anul 2005.**

	Anul sondajului	Valoarea MPI	Eșantion, %	Intensitatea deprivărilor	Cota populației, %			Impactul deprivărilor la sărăcia generală, %		
					În preajma sărăciei	Sărăcie severă	Sub nivelul sărăciei	Sănătate	Educație	Nivelul de trai
Republica Moldova	2005	0,005	1,3	38,8	5,2	0,2	0,4	46,6	17,7	35,6
Uzbekistanul	2006	0,013	3,5	36,6	6,2	0,1		83,4	3,7	12,8

Sursa. United Nations Development Program, Human Development Report (2014).

BIBLIOGRAFIE

1. Human Development Report, Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience, 2014.
2. Good corporate citizens public and private goals aligned for human development. United Nations Development Programme (UNDP) in the Republic of Moldova, 2014.
3. Oehler-Șincai Iulia Monica. În căutarea unui indicator veritabil al bunăstării.// Revista „Calitatea vieții,” XXV, nr. 1, 2014, p. 62-81.
4. <<http://stats.oecd.org/>>.
5. <<http://hdr.undp.org/>>.

Prezentat: 19 octombrie 2015.

E-mail: frunze_oleg@yahoo.com